

Альгерд Бахарэвіч, *Малая медычная энцыклапедыя Бахарэвіча*, (Серыя: Бібліятэка Свабоды. XXI стагодзьдзе), Радые Свабодная Эўропа/Радые Свабода, Прага 2011, 320 с.

Малая медычная энцыклапедыя Бахарэвіча ўпершыню ўбачыла свет на сайце „Радые Свабода”, дзе з’явілася некалькі яе раздзелаў. У большасці водгукі на твор былі пазітыўныя. І. Бабкоў звярнуў увагу на яго арыгінальнасць і несхематычнасць¹. В. Акудовіч назваў кнігу вельмі шчырай і асабістай, у якой аўтар „вызваляе сябе і ад уласнай скуру, каб выставіць на публічны паказ усю анатомію свайго цела”². Ён таксама напісаў, што гэта твор, які прымушае чытача да інтэлектуальнай дзейнасці і знак, што „беларуская проза пачала інтэнсіўна мысліць”³. А. Хадановіч добра заўважыў, што „пісьменнік асвойвае нейкую новую тэрыторыю”⁴. Гэтыя рэцэнзіі сведчаць пра тое, што ў беларускай літаратуры патрэбныя такія кнігі. У дадатак, *Малая медычная энцыклапедыя Бахарэвіча* заняла другое месца ў Літаратурнай прэміі імя Ежы Гедройца 2012⁵.

Ганна Янкута ў сваёй рэцэнзіі *Анатомія меланхоліі Альгерда Бахарэвіча* звярнула ўвагу на меланхалічны характар твора:

„Малая медычная энцыклапедыя – гэта таксама абагульненне, спроба падлічыць заўважаныя ў навакольным асяроддзі хваробы, і прычынай, і вынікам якіх часта выяўляецца меланхолія”⁶.

На яе думку, гэта меланхалічна-сатырычная кніга. Сапраўды, у прозе беларускага пісьменніка многа настальгіі, тугі па роднай зямлі, але не толькі. Аўтар, які жыве ў Гамбургу, умее ўбачыць беларускую рэчаіснасць вокам жыхара заходняй краіны. І калі гэта робіць, у творы з’яўляецца сум, іронія, чорны гумар.

Як добра напісала Г. Янкута, кніга Альгерда Бахарэвіча – „гэта першы ў літаратуры выпадак медыцынскай метапрозы”⁷. Пісьменнік значна выходзіць па-за прынятую схему апісання медычных праблемаў, ствараючы тэкст, у якім магчыма знайсці амаль усё: і філасофскія тэксты, і сатыру, і апавяданні, і эсэ. Варта ўспомніць, што кніга чытаецца прыемна – колькасць тэмаў і формаў не разбурае цэласці.

Медычная энцыклапедыя – што можа быць у тым цікавае? Новае? Аднак ужо пасля прачытання некалькі старонак чытач ведае, што гэта не зусім звычайны

¹ І. Б а б к о ў, *Кнігі Альгерда Бахарэвіча – панк-глямур беларускай літаратуры* [online], www.svaboda.org/content/article/24249227.html [доступ: 12.06.2012].

² В. А к у д о в і ч, *З выходам кнігі Бахарэвіча я віншую ўсю беларускую прозу* [online], www.svaboda.org/content/article/24249213.html [доступ: 12.06.2012].

³ *Ibidem*.

⁴ А. Х а д а н о в і ч, *Кніжка Бахарэвіча ўражвае кампазыцыйнай прыгажосцю* [online], www.svaboda.org/content/article/24249195.html [доступ: 12.06.2012].

⁵ Літаратурная прэмія Гедройца, <http://bellitaward.blogspot.com/> [доступ: 12.06.2012].

⁶ Г. Я н к у т а, *Анатомія меланхоліі Альгерда Бахарэвіча* [online], http://bellitaward.blogspot.com/2012/02/blog-post_24.html [доступ: 04.08.2012].

⁷ *Ibidem*.

і цалкам не навуковы твор. Аўтар вельмі ўмела ўвёў у сваю кнігу добра вядомыя, экзістэнцыяльныя тэмы, перадаючы іх па-наватарску.

У чым наватарства і арыгінальнасць гэтага твора? Па-першае, А. Бахарэвіч не баіцца кранаць тэмы, на якія ў беларускай літаратуры не гаворыцца. Ён прадстаўляе ўласны погляд, які часцей за ўсё не супадае з агульна прынятымі поглядамі. Твор складаецца з 38 кароткіх раздзелаў, якія ўяўляюць сабою асобныя гісторыі. Яны ўсе адносяцца да мэдычных і сацыяльных праблемаў.

Так, у раздзеле *Алькагалізм* аўтар з іроніяй падае большасць беларусаў як алкаголікаў („*Алькагалізм – гэта Беларусь*”⁸). Тых, хто ўбачыў у гарэлцы адзіны паратунак, „каб не звар’яецца”. Гэта ягоны погляд на праблему залежнасці. А. Бахарэвіч не дэманізуе гэтую тэму, не ацэньвае людзей, якія часта становяцца залежнымі ад розных рэчаў (папяросаў, гарэлкі, пакупаў). Ён ведае, што чалавек не з’яўляецца ідэальным і, у разумных межах, яму гэта патрэбнае:

„Курэнне супакойвае, яно расслабляе, і яно ж дапамагае засяродзіцца, здымае пэўныя псыхалягічныя бар’еры і дапамагае пераадолюваць праслаўленыя комплексы”⁹.

У раздзеле *Курэнне* аўтар звяртае ўвагу на цудоўную моц папяросаў. Не пагаджаецца з дыскрымінацыяй людзей, якія кураць: „Значна важнейшай ёсць якасць жыцця, а не ягоная працягласць”¹⁰. Паводле яго, курэнне дае задавальненне і тым самым свабоду. Цяжка з такім аргументам спрачацца. Часам ірацыянальныя дзеянні даюць нам больш радасці, бо з’яўляюцца вынікам нашай вольнай волі.

Аднак не толькі такія праблемы закранаюцца ў кніжцы. А. Бахарэвіч піша і пра такія сур’ёзныя тэмы, як старасць ці эўтаназія. З аднаго боку, ён апісвае кепскую сітуацыю, у якой знаходзіцца шмат пажылых людзей, спрадвечны канфлікт паміж старым і маладым пакаленнем, смутак і цяжкасць жыцця ў пажылым узросце. З другога боку, ягоны герой не хоча памерці маладым: „Не дажыць да старасці, памерці маладым – дэвіз юных дурняў”¹¹. Пісьменніку хочацца пабачыць, „як змяніліся кніжкі і жаночая бялізна”. Эўтаназія – гэта больш складаная тэма. Аўтар не дае адказу: ці ён за, ці супраць, але з тэксту відавочна, што ён прыхільна ставіцца да эўтаназіі.

Па-другое, варта звярнуць увагу на філасофскі характар гэтай кнігі. Аўтарскія погляды на жыццё, смерць, народзіны – гэта не простыя апісанні, а глыбокія думкі. А. Бахарэвіч абапіраецца на ўласны вопыт, але не толькі. Як і кожны пісьменнік, ён з’яўляецца добрым назіральнікам – умела выяўляе сутнасць звычайных рэчаў. Хто напісаў бы так цікава і па-новаму, напрыклад, пра насмарк? Гэта дазваляе чытачу ўбачыць звычайныя рэчы ў іншым святле, часта пры тым усміхаючыся. У творы многа гумару. У адным з раздзелаў А. Бахарэвіч з вялікім смуткам піша пра адсутнасць сэкс-шопаў у Мінску¹². У *Насмарку* аўтар бачыць вялікую ролю гэта захворвання ў вывучэнні замежных моў (асабліва польскай): „Каша ў роце і закладзены нос – вось рэцэпт поспеху ў фанэтыцы – калі ты ня геній і не папугай”¹³. Галоўным матывам іншага раздзела з’яўляецца нават і сіфіліс!

⁸ А. Бахарэвіч, *Малая мэдычная энцыклапедыя Бахарэвіча*, Прага 2011, с. 24.

⁹ *Ibidem*, с. 141.

¹⁰ *Ibidem*, с. 140.

¹¹ *Ibidem*, с. 230.

¹² *Ibidem*, с. 97.

¹³ *Ibidem*, с. 173.

Кніжка мае таксама шмат рысаў, характэрных постмадэрністычнай эстэтыцы. Аўтар карыстаецца разнастайнымі мастацкімі формамі. Часцей за ўсё – гэта эсэ, у якіх пісьменнік выказвае ўласныя думкі, дзеліцца сваімі ўспамінамі. Выкарыстоўваецца жанр апавядання. У адным з іх – *Залежнасці* – гаворыцца пра пэўны момант з жыцця нямецкага сужэнства Ашэнвольк – пакупкі. З аднаго боку, мы бачым тут шопагалізм наведнікаў крамаў, з другога – амаль скупасць або, лепш казаць, вялікую ашчаднасць гер Ашэнволька. Гісторыя расказаная ў *O.R.V.I.* здаецца быць блізкая кожнаму чытачу. Хто з нас хаця б раз не ўцякаў са школьнай парты? Гэтыя кароткія тэксты надаюць кнізе лёгкасці. Кожны эпізод мае ўласную вартасць, можа быць асобна вылучаны з кнігі без усялякае страты.

А. Бахарэвіч выкарыстоўвае вельмі шмат прозвішчаў, цытатаў з твораў славуных пісьменнікаў, што з'яўляецца чарговай постмадэрністычнай з'явай. Асабліва часта спасылаецца на Джойсавага *Уліса*. Гэта адзін з яго любімых твораў¹⁴. Кніжка перапоўненая цытатамі вядомых пісьменнікаў і філосафаў, аднак яны добра дастасаваныя да твора. У *Малой медычнай энцыклапедыі* ёсць згадкі пра Багданоўвіча, Кафку, Маякоўскага, Мана і г.д. Напрыканцы кніжкі нават знаходзіцца індэкс асобаў, творы якіх выкарыстаў аўтар.

Варта звярнуць увагу на раздзел *Рэанімацыя*. А. Бахарэвіч апавядае пра тры „спосабы вяртання” да свету жывых. Першы – гэта ўваскрэсенне Лазара, другі – вяртанне да жыцця літаратурнага вобраза, Шэрлака Холмса, трэці – гэта выратаванне ад самагубнай смерці японскага пісьменніка Арытыма Ёрытыка. А. Бахарэвіч адмыслова падабраў сваіх герояў: Лазара вярнуў на гэты свет Ісус, Холмса – Артур Конан-Дойл, а японца – лекар. У адным тэксце знайшліся і пісьменнік, і Бог, і лекар – тыя, хто маюць вялікі ўплыў на людзей. Істотна, як аўтар паказвае постаці Ісуса і Лазара і іх адносіны. Беларускі пісьменнік іранічна піша пра Хрыста, асобу ўсемагутную, нарцыстычную. Бог не спяшаецца дапамагчы Лазару: „Гэта ягоны спектакль; ён тут і сцэнарыст, і рэжысэр, і адначасова выконвае галоўную ролю. Ён ведае, як агаломшыць публіку”¹⁵. Хрыстос – *showman*? Цікавая канцэпцыя. Відаць тут падабенства да Джойса, хоць, аднак, ірландзец больш крытычна ставіўся да рэлігіі і касцёла. У А. Бахарэвіча пераважае ўсё ж іронія і гумар, але і гэта нямала, як на нашу славянскую, хрысціянскую традыцыю.

Альгерд Бахарэвіч змясціў у сваім творы тэксты, якія закранаюць розныя тэмы – і сур'ёзныя, і „лёгкія”, гумарыстычныя. Такая „мешаніна” ўласцівая постмадэрністычным творам, у якіх высокая культура пераплятаецца з нізкай. Дзякуючы гэтаму, тэкст захоўвае раўнавагу, становіцца больш цікавым, больш арыгінальным. Палучэнне сур'ёзных тэмаў з іроніяй павялічвае ўнутраны сэнс твора. Карыстаючыся медычнымі тэрмінамі, ён дасягае чалавечай душы і натуры лепей, чым узнёслыя словы.

Поспех твора Альгерда Бахарэвіча паказвае, што прыйшоў час на змены ў беларускай прозе. Сёння тэкстаў пра герояў Вялікага Княства Літоўскага недататкова. Проза мусіць ісці да чытачоў, быць інтрыгуючай, арыгінальнай і, адначасова, актуальнай, прыемнай. Такой з'яўляецца кніга А. Бахарэвіча.

Малгажата Вайцяхоўская-Заёнец

¹⁴ *Ibidem*, c. 312.

¹⁵ *Ibidem*, c. 205.